

ПОЛИЦИЈСКИ ГЛАСНИК

СТРУЧНИ ЛИСТ ЗА СВЕ ПОЛИЦИЈСКЕ РАДЊЕ

АЛЕКСА ВЕСОВИЋ

НАЧЕЛНИК II КЛАСЕ НАЧЕЛСТВА ОКР. ПИРОТСКОГ

Рођен 23 децембра 1845 у Смедереву. Свршио је филосовски факултет на нашој Великој Школи 1867. У години 1869 31 октобра, добио је први пут указно звање — за писара начелства округа ужичког. За среског начелника постављен је 1879. У 1887 постављен је за окружног старешину, и то као помоћник II класе а да врши дужност окр. начелника у (старом) окр. рудничком; те године на Цвети подигао је и открио Таковски споменик. У марту 1894 постављен је за начелника, окр. ваљевског. Прошле године враћен је из пензије и постављен за начелника окр. пиротског, где се и сада налази.

САСЛУШАВАЊЕ

(НАСТАВАК)

Та несрећеност слика појављује се у свима опажањима много чешће, но што обично мислимо, и према томе биће по нас боље, да потражимо и утврдимо извесну карактеристику, по којој ћемо после предузети одредбу предмета. Кад ја у соби видим лице од часовника, уверен сам, да је ту био часовник, ма да га нисам цео видео; шта више ја ћу по изгледу тога лица и по околини у соби најпре створити магловиту, а за тим после неког времена одређенију слику часовника; још доцније можда ћу сасвим тачно знати, како је часовник изгледао. Ако сам први пут прошао кроз неку собу и сасвим са стране и нејасно видео у неком углу нешто призматично, бело и сјајно, рећи ћу: „Тамо стоји пећ.“ јер сам опазио карактеристична обележја исте, а у друга три угла собња нисам видео пећи. Ако у пољу видим где леги нека већа тица с врло дугачким репом, не сумњам да је то био фазан, а ако у менаџерији видим сасвим нејасно неку велику животињу с дугим рилом, изводим закључак, да је то био слон. Али извођење закључака из карактеристичних обележја није увек тако просто; оно је различито по природи и образовању онога ко закључке изводи, као год што је неједнако квалификовање. Н. пр. стручњак зна

врло добро праву карактеристику предмета своје струке и неће се преварити, ако је видео једно једино обележје; али тако није у свима случајевима, а на име ми не познајемо уочљиво карактеристику за предмете обичног живота. У том погледу могао би нам највише поуке дати позоришни сликар, који нам са мало карактеристичних црта износи пред очи најлепше слике. Он то чини тако, што н. пр. износи баш оно, што нам се на једном ружином цбуну чини карактеристично, и ма да је ту ограничен број бојених црта, ми ћемо (наравно с помоћу осветљења, удаљења и маште) у истини видети леп ружин цбун. За нас криминалисте било би то од врло велике важности, кад би нам позоришни сликар могао да каже одређена правила, по којима он ради, кад би н. пр. могао да изјави, да он истиче само велику светлост, дубоко сенчи и употребљава отворене боје. Али таквих правила још нема позоришни сликар, он ради потпуно по искуству, а да је тако доказ је, што он учињене грешке не може да поправи. Н. пр. не чини ли ружин цбун прави утисак, он и не покушава да га поправи, пошто би то увек било узалудно. Он га просто ради изнова. Али из тога ми можемо видети, да свима људима није потребна иста карактеристика, па да неки предмет као такав познају. Кад бисмо на позорници изнели само ружин цбун, вероватно је да би само један део публике видео, да је правилно насликан, други део можда не би то ни видео. Али ако су у вече све декорације на позорници, онда ће сва публика видети да је ружин цбун леп. То је отуда, што човечја памет у приликама може бити „заведена.“ У нашем случају с позоришним декорацијама уверићемо се, да је сликар код једног дела публике типички изнео за њу потребну карактеристику ружиног цбуна, код другог карактеристику неког замка, код трећег неке шуме и код четвртог карактеристику позадине. Је ли пак за некога само један део декорација правилно представљен, онда је његова памет већ „заведена,“ дакле каптивирана за правилност представе. Елем у нашем случају онај, за кога је сликар правилно подесио карактеристику замка какву је он желео, увериће се у скоро да је правилно представљен и ружин цбун, шума и позадина. Ова духовна појава истиче се врло јасно у оним оптичким представама, које се у последње време тако често приказују публици (предели, водопади, бојеви и т. д.) Главна вештина код ових представа састоји се у томе, што се спреда наместе прави предмети (камење, дрвеће и т. д.) који се за тим неопажено спајају с насликаном сликом. Гледаочев ум заустави се на пластичким предметима, увери се о њиној просторности, а за тим преноси представу с те пластике на насликано, тако да му се тада цела слика учини као пластична.

Ово је од врло велике важности по криминалисту, пошто се сличне појаве јављају, ма да не тако маркантно, код врло многих опажања, на која у раду налазимо; али овде је баш оно што је мање маркантно опасније, пошто нам може лако промаћи. Не смемо сметнути с ума, да се сведок у многим случајевима или за време опажања или за време излагања налази у извесном узбуђењу или под утицајем наговора, а то му још више даје повода, да изводи закључак за закључком; а кад једном станемо закључивати, онда се не може рећи, где ћемо се зауставити, и кад се то дешава код обичних опажања, још се више појачава код извесних чулних, а још више нарочито код оптичких појава. Да се пре свега зауставимо на покренутом питању код пластичног гледања. Отавимо на страну теорију Ђорџа Хирта, који пластично гледање сматра као неку врсту пипања ретине дужим или краћим зрацима који се одбијају, па останемо при ранијој, несумњиво правилној теорији, по којој је пластично гледање предмет искуства; кад је пак реч о искуству, онда долази у питање и закључивање а и погрешно закључивање.

Пластично гледање није ништа друго но закључак, да дотична појава мора бити пластична, јер смо се пипањем већ толико и толико пута уверили, да су се сасвим сличне појаве показале као просторне. Али с таквим закључцима идемо ми врло далеко и не сматрамо као пластична само она тела, од којих смо већ хиљаду сличних видели, већ и она, с којима смо се први пут срели. Ја нисам још никада видео жива кита, али кад бих имао прилике, да га видим у арктичком мору, не бих ни за тренутак посумњао, да је пластичан. Али то је само вероватни закључак, па и ако би овде било сасвим апсурдно мишљење, да је тај кит од картона, ипак ствар у небројеним другим случајевима не може бити несумњива и опажај је извео више али мање погрешан вероватан закључак и оно, што је тобоже опазио, представио као несумњиво. То можемо приметити у многобројним оптичким играма. Најбоље је да за то узмемо израде на камену. Рецимо да имамо пред собом прилично велику, *удубљено* издељану главу на једном камену. За гледаоца, који се метар два одмакне, та глава ће се разликовати од друге *испуњено* издељане главе само услед осветљења, пошто гледалац не може да оцени ону малу разлику у дужини светлосних зракова код испуњене главе према удубљеној глави. Али осветљење чини врло тачну разлику између тих глава, јер код испуњене главе су осветљене оне површине, које су *окренуте* онамо откуд долази светлост, а код удубљене главе баш су те површине осенчене својим другим нагибом. Кад имам дакле пред собом удубљену главу, која је осветљена с лева, ја је могу одмах видети као испуњену, само ако сам рад да представим себи, да хоћу да је видим као испуњену. Тада морам вољно или невољно замислити да светлост долази с десна, услед чега издељана глава постаје једино онда разумљива, ако је замислим као испуњену. Та је пак појава врло честа: на име ми увек уређујемо читав низ представа с гледишта извесног схватања: је ли то схватање правилно, онда је и низ представа правилан. Дакле ако схватам да светлост долази с лева, онда сам у истини видео удубљену главу, али ако сам погрешно схватио да светлост долази с десна, онда сам такође погрешно видео испуњену главу. Какве пак погрешке могу да постану из таквог погрешног схватања, у толико је теже сагледати, што или се за такво схватање никад не сазна или се оно заборави. У таквим случајевима мора се такво схватање конструјисати из података, који су дошли до знања, т. ј. мора се тек из брижљивог испитивања тих података добити сумња о њихној неправилности, после чега ће се тек тада морати покушати извести закључак, шта је дало повода тој неправилности. А кад сам пронашао, да су неки подаци неправилни, не смем застати само на томе констатовању. На име ја ћу у већини случајева моћи да непосредно откријем неправилност само код података који нису важни. Али кад дођем до схватања, које је проузроковало лажне податке, онда ћу моћи да и даље закључујем, на које је друге, можда још важније податке утицало ово погрешно схватање. То је у толико важније, што ми извесним опажањима, која мислимо да чинимо, долазимо шта више до закључака, која противурече нашем искуству. Да застанемо на изабраном примеру пластичног гледања. Кад одмах по сунчевом заласку гледамо на какав ниски брежуљак према западу, видимо предмете на коси истога (дрвеће, камење, људе) просто као сасвим бестелесне силуете; nebo иза истих је сунцем, које је зашло, тако јако осветљено, да светлосну разлику на њима више не може распознавати, и ма да знамо да су ти предмети пластични, ипак се не можемо отрести представе, да видимо силуете; немамо ли никаква повода, да ту представу коригујемо, онда то и не чинимо, погрешни закључак је готов и излаже се као „опажање чула“.

Ми још нисмо говорили о тако званим чулним обманама. Ако останемо при томе да готово сва чулна опажања почињају само на закључцима, доћи ћемо до резултата, да о чулним обманама у правом смислу можемо говорити само онда, кад дођу у питање саме физичке појаве у телу. Обмана чула постоји н. пр. кад притиснемо око са стране, и померивши га, видимо двоструке слике, или кад се јако отворен шестар метне неком на горњу бутину, леђа или који други део тела, који је сиромашан у живцима, те у место два убода мисли да осећа само један. Све друго што ми називамо обманом чула, није обмана већ само погрешан закључак. Кад ја гледам кроз црвено стакло и видим да је предео црвен, онда моје око није

обмануто, а ако одиста мислим, да је предео првен, онда само погрешком нисам узео у рачун као чињеницу црвено стакло. Кад ми се пред кишу брегови учине ближи, ни тада нису моја чула обманута, ја сам само при оцењивању одстојања заборавио да узем у обзир особину водом испуњеног ваздуха, која прелама светлост. Исто тако: ако прав штап држимо косо у води, изгледа нам, да је одане, где је замочен у воду, услед преламања светлости издигнут у води, дакле преломљен у тупом углу; то није обмана чула, јер кад бисмо штап тако у води фотографисали, он би и на слици изгледао преломљен; заблуде би било само онда, кад бисмо мислили, да је штап одиста преломљен, али тада би била погрешка само у закључивању, јер смо схватили да је преламање светлости у води и ваздуху једнако. Таквих случајева има небројено много, сетимо се само свих ових ирадиација светлости, где отвореније површине чине се шире него тамније. Дакле црни правоугао између белих површина чини се ужи него исти између црних површина. Људи, који су обучени у црно одело, изгледају тањи него у отвореним хаљинама; подељена линија изгледа краћа него неподељена: попречно пресечени квадрат изгледа шири него виши, косо пресечени виши него шири; једноставно, при том уздуж ишпартано одело чини човека већим, а сложено, попречно ишпартано одело чини га мањим, линије, које паралелно од нас одлазе (железничке шине, алеје и т. д.), чине се, као да се састају, а кад праве линије пресецају кратки, коси, паралелни потези, праве линије изгледају као да увек одлазе у супротном правцу од тих потеза. То су дакле све моменти, у којима се не обмањују чула, већ, у којима се нема знања о дотичном оптичком закону, кад се оно, што се причињава, означава као истинито.

(Наставиће се).

ДРУШТВА ПРОТИВУ АЛКОХОЛИЗМА У РУСИЈИ

Фигаро доноси у једноме од својих скорашњих бројева:

Наши пријатељи Руси су практични људи. Они се не ограничавају на просто изналажење и излагање хигијенских теорија, занемарујући оно што је главно: примену тих теорија. Хигијенски прописи, једним званичним указом, добили су важност закона, и у случају када се не испуњавају, долазе строге мере и казне. Пошавши са тога гледишта, министар просвете лањске године забранио је младим девојкама, било у средњој или вишој настави да носе мидер.

Искуство је доказало, вели се у решењу министровом, да је ношење мидера шкодљиво здрављу и телесном развићу, и према томе он забрањује да се у школама носи. Исти начин употребљен је у борби противу алкохолизма, противу зла које има страховите размере и неизмерне последице у руском народу. Борба противу алкохолизма тако је јака да опомиње на старе крсташке походе. На париској изложби, Русија је изложила начин те борбе. Цео рат воде нарочити одбори, који носе име: „Званични одбори умерености,“ и чија је снага у томе што нису као у Енглеској, дело личне иницијативе, него иза себе имају државну власт. Чланови тих одбора већином су чиновници и зависи потпуно од државе која им је на руци у свакој прилици и даје им право надзора над продајом алкохола. Сваки одбор има годишњу потпору од 50.000 рубаља. Русија има 45 окружних одбора и 7 одбора у великим варошима, поред тога на 1000 разних друштава са истим циљем, са 25.000 чланова, 6000 помажућих чланова који новчано потпомажу све установе које иду противу алкохолизма, као сале за предавање и читаонице, чајнице, болнице за алкохолисте, и тако даље.

Различити изгледи те интересантне кампање противу алкохолизма представљени су у одељку социјалне економије рускога павиљона, помоћу фотографије, дијаграма, планова, табла и модела. Оно што се ту не налази, а што би било интересантно знати, то је приближан ефекат непријатељске војске, другаче рекав, број пијаница. Оно што је лепо то су панорамски модели једне нове врсте крчама које су изнашли одбори умерености.

Зидови, веома високи и отворене боје, украшени су великим фрескама које су израдили млади уметници и које изазивају у душама најгорих алкохолика стварно осећање лепоте. У сред тога украса, пуног грациозности и свежине,

белалајкисти свирају заносне мелодије а певачи певају старе народне песме, наивне и нежне, док кроз отворене прозоре улива се сунце и види се сребрнаста оближња река. Све је ту светло, одморно и весело, као и само име крчме: „Дом Снова“. И то је одиста сан, сан деликат, који крепи, наиван, поред кога брутални сан алкохола изгледа одвратан.

Та изложба, тако одлично морализаторска, хоће ли моћи да преобрати кога од наших алкохолиста.

Што се мене тиче, ја сам видео најкорелије међу њима како замишљени и резинованим погледом посматрају дијаграме уметности. Несрећом, случај је хтео да ти здрави дијаграми буду смештени на првом спрату једне палате у којој је паклена жега, а у непосредној близини изложени вино, ракија, ликера и других јаких и убилачких алкохола.

ОПШТИНСКИ ПОСЛОВИ

Од једног општинског писара добили смо оваква два питања:

I.

Код општинских судова двојачко се тумачи пропис § 604 а. грађанског закона, у случајевима: кад уговорени интерес 10% или 12% достигне главни дуг, једни досуђују интерес од дана поднете тужбе до наплате, по 6% неуговорени интерес из § 602 грађанског закона на обадве суме (главни дуг и припадајући интерес до дана поднете тужбе); а други досуђују на обадве ове суме раније уговорени интерес 10% или 12% — из § 601 грађанског закона.

II.

Бива случајева, да постоји један дуг, од 200 динара, са 10% год. интересом, који интерес од 1 јануара 1889 године, до 1. јануара 1899 год., изнео би још 200 дин.

Поверилац је поднео тужбу за наплату главног дуга 200 динара и неплаћеног интереса 196:66 дин. на дан 1 децембра 1898 године, и тражи да суд досуди на обадве ове суме интерес од дана поднете тужбе па до наплате. Дакле на један месец дана пре него што износи интерес колико и главна сума, док међу тим пресуда се доноси 1 јануара 1899 год. — онда када интерес достиже колико и главни дуг.

Настаје питање: хоће ли се дужник осудити на плаћање интереса на обадве суме, од дана поднете тужбе и ако је тужба поднешена пре него што је уговорени интерес достигао главни дуг — § 604 а. грађанског закона, или ће се осудити да плати главни дуг 200 динара са припадајућим уговореним интересом на главни дуг 200 динара — који интерес престаје тећи кад се наврши 200 дин. и ако се пресуда не може да изврши после дугог времена.

*

Наше је мишљење по овој ствари, на прво питање овакво:

Пресуда општинског суда гласила би: да тужени плати тужиоцу главну суму од 200 динара са припадајућим интересом докле исти не стигне главну суму, да му накнади плаћену таксу и т. д.

Ово је када је интерес већ стигао главну суму — § 604 грађ. закона и када се поверилац по истеку свега тога, пријавио суду са тужбом за тражење наплате. Закон је прецизирао докле интерес може расти, и колики се може досуђивати. Када интерес достигне главно, онда исти више не расте, и тражења за наплату дуга стоји до воље повериоца, хоће ли је пријављивати суду или ће свога дужника и на даље чекати задовољавајући се тиме што му је интерес на дату суму на зајам достигао главно. Према томе држимо да они судови који досуђују на обе суме још и неуговорени интерес од 6% по § 602 грађ. закона греше, јер би то био интерес на интерес, на који приватни повериоци немају никаква законска права. § 602 грађ. закона предвиђа сасвим друге случаје у погледу уговора о зајму. Он јасно вели ако интерес није уговорен, онда по истеку рока досуђује се на повериоца тужбу 6%, док овде то није случај, јер је интерес био уговорен и достигао је своју законску стопу, докле је могао расти и тећи, сад само наступа наплата или вољно чекање дужника и на даље задовољавајући се већ добијеним прираштајем датог капитала

на зајам, или новом уговору о зајму, то јест пролонгацији са новом исправом — уговором:

У другом случају, где још пре тужбе интерес није достигао главну суму пресуда би гласила овако: да тужени плати тужиоцу 200 динара главног дуга са припадајућим уговореним интересом 12% годишње од прошлог рока до наплате, да му накнади плаћену таксу и т. д.

У овој пресуди не може бити говора о томе докле ће интерес тећи, па ма се она у које време после изрицала, јер наплата дуга и интереса следује извршењем, које ће се извршити на основу законских захтева. Дакле само извршење пресуде увешће повериоца у њено законско право за наплату, и тада следствено, да се неће ни моћи више од дужника наплатити, но онолико колико по § 604 грађ. закона морао буде платити.

* * *

Један општински писар тражио је од нас објашњење о томе:

Може ли се код општинских судова тражити и одобрити поновљење парнице и за оне спорове којих је вредност испод 20 динара.

Наш је одговор: Општински судови одобравају поновљења парнице у кругу своје надлежности. Никакав законски пропис не говори какве се парнице и са коликом вредношћу могу поновити, но се само означава какви услови могу бити па да суд одобри поновљење парнице. Дакле наше је мишљење да се свака парница не обзирући се на вредност спорну може одобрити, ако потражилац испуни услове који се за то траже.

* * *

Од једног општинског писара добили смо једно овакво питање са молбом за објашњење.

Како се има узети општински писар који је као такав земљоделством се занимао и пре ступања у општин. службу и за време исте. Да ли се њему може за дугове продати оно имање које § 471 грађ. судског поступка штити земљоделцу.

Наш је одговор: Овакав општ. писар не може се никако другаче сматрати но као земљоделац, јер служба у општини или је ствар почаствовања, услед писмености и њене потребе, или је привремена. Престанком службовања овакав се грађанин враћа на своју земљу и имање зирати и од истога издржава своју породицу, што чини са имања и за време службе у општини, која му је споредна. Од плате његове могу се повериоци наплаћивати, а имање му стоји под заштитом.

ТАБЛИЦА

За општинску и државну касу.

I. У корист општинске касе:

<i>а, По закону о истуку судском за грађанске спорове:</i>	
1., На вредност спора од сваког динара	0-03 дин.
2., За сваку изречену писмену пресуду	1.— »
3., » сваки оверени препис пресуде	1.— »
4., » свако донешено писмено решење	1.— »
5., » сваки оверени препис решења	1.— »
6., » сваки спор о пољским службеностима, поред таксе за хартију и позиве	1.— »
7., » сваки мали печат	0-05 »
8., » » утрошени табак хартије	0-10 »
9., » » монополисан позив без реверса	0-10 »
10., » » » са реверсом	0-20 »
11., » сваку упутницу за пасош или објаву	0-10 »

б, По закону о таксама таксена тарифа под ж:

1., За потврду тапија	3.— дин.
2., » свако уверење које сам суд појединцима, на захтев издаје, — осим уверења о сиromаштву	2.— »
3., » потврду уверења, која грађани поједини издају, као што су уверења: о небрачном стању, годинама старости, степенима сродства и т. д.	2.— »

- 4., За потврду уговора, облигација, признаница и у опште свију исправа у којима је вредност назначена до 200 дин. закључно . . . . . 2.— дин.
- 5., » потврду других расправа и писмена у којима никаква вредност није представљена као што је уговор о усиновљењу и т. д. . . . . 2.— »
- 6., » сваку обзнану добошем или објавама на захтев појединаца по динара . . . . . 3.— »
- 7., » продају покретности лицитацијом, било за извршење пресуда било на захтев појединаца, на сваки добивени динар по динара . . . . . 0-03 »

в, По закону о заштити од сточних зараза:

- 1., За сваки сточни пасош по динара . . . . . 0-10 дин.
- 2., » пренос сточних пасоша на купца по динара . . . . . 0-05 »

Напомена: Мимо ових такса општински судови немају права да наплаћују никакве друге канцелариске таксе у корист својих каса.

II. У корист Државе — у таксеним маркама:

- 1., На сваку жалбу изјављену првостепеном суду противу пресуда или решења у грађанским споровима треба подносиоци, ако немају уверење да су сиротног стања, да прилепе марке по динара . . . . . 2.— »
- 2., » сваку тужбу у кривичним делима иступне природе, која се извијају и казне по трећој части кривичног закона тужбу приватних, треба утиснути марке по динара . . . . . 2.— »
- 3., За сваку иступну кривицу, која се казни по званичној дужности, у случају осуде, треба наплатити од сваког осуђеног у маркама по динара . . . . . 2.— »
- 4., » сваку иступну кривицу, која се казни по закону о чувању пољског имања (све кривице по овоме закону извијају се и суде по званичној дужности) наплаћује се такса у маркама од сваког осуђеног по динара . . . . . 2.— »
- 5., На све жалбе изјављене надзорним полицијским властима противу пресуда или решења у иступним делима, ако жалилац нема уверење сиротног стања, наплаћује се такса у маркама по динара . . . . . 2.— »
- 6., » сваки издати сточни пасош треба утиснути марку од динара . . . . . 0-05 »
- 7., За пренос сточних пасоша на купца треба утиснути марке од сваког грла или брава по динара . . . . . 0-05 »
- 8., За признанице, рачуне и квите, по којима се чини исплата из општинских каса, изузимајући платне признанице, треба утиснути марке по динара . . . . . 0-10 »
- 9., За сваки потврђен извод из пореских књига о плаћеном порезу, где су за то општински судови надлежни по динара . . . . . 0-20 »
- 10., » сваку пореску пријаву по динара . . . . . 0-30 »

III. Општински судови издају без икакве таксе следећа писмена:

- 1., Сва уверења о сиротном стању својих грађана изузимајући случаја где су за таква уверења надлежна пореска одељења;
- 2., Сва уверења о пореклу домаћих производа;
- 3., Сва уверења и друга документа, која су потребна удовицама или деци умрлих чиновника за регулисање пензије;
- 4., Сва уверења и друга документа, која су потребна инвалидима за добијање инвалидске потпоре
- 5., Сва уверења и документа која су потребна општинским рачунополагачима за правдање рачуна;
- 6., Сви написи на пресудама или решењима да су извршена постала;
- 7., Сва уверења која се издају по наредбама државних власти; и

8., Сва решења којима се извештавају повериоци да им се дуг није имао откуда наплатити због сиромаштва њихових дужника.

Ову је таблицу израдио г. Аксентије М. Савић, секретар општине града Неготина, која је нашим прегледом нађена за исправну, услед чега је пуштамо у лист да послужи општ. писарима као помоћно средство у свима случајевима при наплати таксе код општинских судова.

ПОД УТИЦАЈЕМ ДРУГОГА

од Јове Адамовића

(НАСТАВАК)

„О, милостива, ако вам моје друштво не буде досадно онда ћу бити тако слободан.“

„Дакле до виђења у један сат.“

Пољубивши јој руку коју ми она беше пружила и поклонивши се пред њом изађох из салона следејући служавци која ме одведе у за мене означену собу.

Ушавши у исту баџих се на софу па запалих цигару, у намери да колико толико савладам узбуђење које владаше самном али ми ово не пође за руком. После неколико тренутака осталих опет цигару на страну јер ми паде на ум да није резон очекивати даму у загушљивој, пуној дима соби, па уставши са софе стадох ходати горе доле по соби застајујући при том с времена на време крај прозора одакле се виђаху пространа поља и њиве по којима се креташе тамо амо житно класје као таласи поврх тихог језера. Задубих се у мисли. — Боже мој, шта ти се све у току од два сата не може да измени у човечијем животу! До пре два сата изгледаше ми помисамо, да ову жену освојим, као нека илузија: неиспунива, пушта жеља; жеља: а сада?... сада је очекујем у својој соби... Лепу, младу жену богатог у целој околини поштованог човека... Каква ли је то тајна сила и мизерија брачне собе која тераше ову жену у наручја мени, странцу, њојзи до пре два сата потпуно непознатом човеку? —

Овакве и сличне мисли врзашу ми се по памети док ме из истих не трже лагана, готово нечујна шкрипа врата која вођаху из споредне собе у моју. Окретох се брзо; Елза беше лагано отворила врата, па ушавши у моју собу и затворивши врата за собом исто тако нечујно као што их је и отворила, рече полугласно дрхћућим гласом:

„Хвала Богу! Морала сам рећи служавци да хоћу да легнем и да ме до подне не узнемирује.“

„И тако се нађосмо на само.“

Овде приповедач ућута. Његово иначе бледо мирно лице беше се сада лако заруменило, очи му беху укоченим погледом упрте на пепео који му са цигаре беше спао на сто а са којим му кажипрет десне руке махинално покушаваше да извуче некакву фигуру по чаршаву. Видело се по свему да се је мислима сасвим пренео у доба и ситуацију о којима је причао. За столом беше настао тајац; сви чекаху ћутећи и гледајући преда се на наставак, само се стари судија врпољаше на својој столици и машајући се у свом нестрпљењу час за чашу час за своју дувањару. У том се у једном углу гостионице, где се око једног карташког стола беше искупио остатак гостију, подиже на једаред галама, која прекиде тишину која беше у локалу моментано наступила.

„Па што ме, брате, не зовеш?! Ни штиха не би учинио!.. Ни штиха!“ зачу се један глас који после мале почивке додаде као презриво сажаљевајући:

„Е мој, брате!“ — ова изненадна вика трже доктора из његових сањарија и он настави причање, гледајући замишљено преда се:

Нека каже шта ко хоће али ја сам тврдо убеђен да је човечија душа у пркос свију теорема ипак нешто најзагонетније на свету и да нема човека, који је сам себи толико прозreo у душу а да није у стању на себи да открије с времена на време још нешто што му је до тада било потпуно непознато. Ја сам до овог догађаја држао да потпуно познајем све своје добре и рђаве стране: своје душевне особине, страсти, наклоности и тако даље, и у ово сам био тако убеђен да сам се после првог љубавног састанка са овом женом готово уплашено питао: Ама зар је могуће да ја такав будем.“ Питање

које ни мало није било неумесно јер оно што се тада међу нама одиграло у оној соби личило је више на међусобно клање двеју дивљих животиња, које су једва дочекале да се сусретну, но на љубавни акт између љубавника који су се нашли на само и у сигурности. — Ко није стајао у интимним односима са хистеричном женом, тај не може да престава себи ону огромност раздражења и натприродну снагу које овакву жену у љубавној екстази спадају и колико ово на човека поле ватреније природе може да упливише. Услед њене, по мене неприродне, страсности нађох се наједаред у некој пасивности која стаде у мени будити неку врсту тајне љутње која се, удружена са оним страховитим болом којег ми њено пламтеће око причинјаваше, као и са све већма растећом појудном страшћу претвори у неки чудновати осећај слаткострасне жудње за осветом; осећај који ми до тада беше потпуно непознат. Испочетка сам држао да је то нервозни осећај којег Крафт-Ебинг назива „Садизам,“ али после дубљег размишљања уверих се да није тако, јер по Крафт-Ебинговој дефиницији Садизам „употребујући силу проузрокује бол“ а то код мене није био случај, јер ма да је са мном био овладао неки нагон за осветом ипак се овај није испољаво у жељи да причини какав физички бол, рецимо: гребањем, уједањем, дављењем и тако даље, но просто у томе да је оборим, стегнем у загрљај па да је не пусти док душа у мени траје. Са мном је дакле била овладао јарост која се је испољавала у жељи за вршењем тако рећи непрекидног полног додира; осећај освете идентифицирао се овде са уживањем које се при вршењу полног додира осећа, дочим уживање код Садизма лежи у самом акту кињења, то јест у причинјавању бола. — Овај осећај имао је нечег заједничког са осећајем који спада поједине људе када на улици спазе лепу жену, која својом тоалетом као и целим држањем изазивачки обраћа пажњу мимопролазећих на своје лепо развијено тело, дочим јој на лицу лебди хладни презриви осмејак који као да вели: „Гледајте како сам лепа и згодна, али то није за вас; ја сам поштена жена.“ — Код многих људи оваква жена буди страху, пуну љутње жељу за обљубом, али не ради уживања но једино зато да дотичну жену тиме понизе и осрамоте, то јест да јој тиме покажу како и она нема човеку шта више да пружи од најобичније женске,

Овај осећај, Елзини плахи пољупци и дахћуће дисање; њезини врели прсти које ми она, заукавши ми обе руке у недра, беше зарила у гола плећа не осврћући се на то што јој моја крута кошуља засецаше руке, све то учини те стадох губити и последњу искру присебности. Прикупивши сву своју снагу покушах да се извијем из њезиног грчевитог загрљаја, али ме она не пушташе. И тако у том плаховитом бесвесном јогундуку скотрљасмо се обоје са софе на под, који срећом беше покривен медвеђом кожом. У овом паду ударих главом о ногу стола који стајаше пред софом, тако јако, да од бола одјекнух. Шта је после наступило не бих вам умео рећи и кад бих хтео; читавих два сата бејаш потпуно потчињен упливу ове жене, па онда на једаред спаде ме таква немоћ да као мртав клонух и после неколико минута заспах у пркос пољубаца којима ме она још једнако обасипаше по лицу, грудима и рукама.

Ко зна докле бих овако спавао да ме неки сињи терет који ми груди притискиваше и дисање задржаваше, не натера да се пробудим. Са главом на мојим грудима спавала је Елза мирно као у својој постељи. Извукавши се лагано испод ње и положивши јој главу на јастуче, које се у оној прилици било скотрљало са софе на под, стадох гледати око себе. Недалеко од наших ногу лежаху две претурене столице; сто, одгурнут са свог првобитног места стајаше попречке на сред софе а испод њега лежаху испрегурано: моје одело, кошуља, и Елизина спаваћа хаљина. Мирно са осмејком на њеном ружичастом детињем лицу и са лако положеном руком на левој дојци, лежала је Елза поред мене. Кошуља, на којој је ружичаста свилена трака провучена кроз вез на грудима, била прекипнута, беше се сва згужвана скупила око паса остављајући наго бело тело да се купа у светлости која продире кроз завесе падаше на исто. И нехотице стадох упоређивати ово мирно у свој својој лепоти почивајуће створење са оном фуријом која читава два часа одржаваше у мени буктећи огањ страсти, сисајући ми притом као вампир животни сок... Колико ватре и разуздане страсти тињаше у овом дивном сада тако мирном створу...

Велики шварцвалдски часовник који висаше на зиду стаде откуцавати и његови трони и храпави звуци тргоше ме из мојих сањарија. Погледавши на њ видех да је дванаести час, и сада се тек сетих да је крајње време за Елзу да иде у своју собу. Скочивши брзо и обукавши се на двоје на троје пробудих и њу ударивши је лако руком по образу. Она се трже из сна, подиже се на један лакат па стаде буновно гледати око себе као да не може да се разазна. И нехотице се морадох насмејати овом њеном зачуђено-питајућем погледу којим је посматрала вашар по соби и своју голотињу. Чувши моје смејање примети она да није сама у соби и тек сада јој ваљада паде на ум шта се све овде догодило.

„Боже мој, та то је страшно“ узвикну она па онда седе, скупи колена па стаде једном руком вући кошуљу преко колена а другом преко груди, не би ли тако покрила своју голотињу.

„Обуци се, драгана, дванаест је прошло,“ опоменух је ја. Она погледа хаљину која лежаше испод стола а ван њезиног домапаја, па рече умиљатим, молећим гласом:

„Ах, молим те иди напоље.“

„Зашто?“ запитах је готово изненађен.

„Хтела бих да се обучем.“

Погледах је да видим да ли се шали. Ова стидљивост сада после свега што се међу нама одиграло, изгледала ми је у најмању руку чудновата.

„Па лепо, устани. Ако хоћеш да ти будем собарица.“

„Не, не. Иди... Иди у споредну собу... Иди... буди добар.“

Покуних моје ствари па одох у споредну собу по чијем намештају познадох да је спаваћа соба Гринвалда.

Умих се хладном водом, нађох у једном маленом сребрном сандучићу које стајаше на сточићу за тоалету, дугме за мој оковратник, па се онда потпуно обукох и дотерах у ред.

(Наставиће се).

ЗЛОЧИН И КАЗНА

РОМАН Ф. М. ДОСТОЈЕВСКОГА

68

II.

Тешко би било тачно означити узроке, услед којих се у растројеној глави Катарине Ивановне зачала мисао и том необјашњивом помену. Одиста на тај помен угрошено је близу десет рубаља, од преко двадесет, које Раскољников сам даде о сахрани Мармеладова. Може бити да је Катарина Ивановна сматрала за своју дужност према покојнику, да успомену на њ поштује „како је у реду,“ те да сви укућани, а нарочито Амалија Ивановна, сазнају, како покојник не само што није био гори од њих него може бити још и много бољи,“ и како нико од њих нема права да због њега „диже нос.“ Можда је овде више од свега имала утицаја она особита *иноситост сиротих* и убогих, услед које, поред неких друштвених прописа, обвезни за све и свакога у нашем животу, многи сиромаси упињу се из све снаге и упропашћују и последњу скунаторену пару, само да не буду „гори од осталих,“ и да их „не осуђују“ некако ти остали. Врло је веровати и томе, да је Катарина Ивановна зажелела да баш сад у овој прилици, баш у овом часу, када је, изгледа, остављена од свих на свету, да, дакле покаже свима тим „ништавним и рђавим становницима куће,“ да она не само што „уме да живи и уме да прима,“ него да није ни била васпитавана за такву срећу и судбину, него да је васпитана „у племенитој, може се рећи чак аристократској једној пуковничковој кући,“ и да се није ни спремила за то, да сама чисти собу и ноћу да пере дечје крпице. Ти пароксизми поноса и таштине наилазе каткад и на најсиромашније и најзабаченије и заборављене људе, а, каткад, се преобраћају код њих у раздражљиву и незадржану потребу. Поврх тога не беше Катарина Ивановна ни од оних утучених; њу је могућно сасвим убити околностима, али не и *утићи* морално, тј. вољу јој застрашити и покорити себи. Поврх тога Соњечка је врло умесно казала, да јој се ум збуњује. Умесније и истинитије што од тога доиста није се могло ни казати, али доиста, у потоње време, целе године, њена бедна глава беше сувине намучена, а да не би делимиче била по-

врећена. И јако развиће јектике, како веле лекари, може да припомогне умној поремећености.

Не беше много и разноврсних вина ни мадере, то је претерано речено, али ипак вина је било. Вотка, рум и лисабонско вино, све најлошије каквоће, али свега доста. Од јестива, осим кољива, беху три четири јела (међу осталим и блини)*), све из кујне Амалије Ивановне, и уз све то опремише у један мах два самовара, за чај и пунш који ће после обеда доћи. Куповину је извршавала сама Катарина Ивановна, уз припомоћ једног укућанана, некаквог жалосног Пољачића, који је Бог зна откуда и зашто живео код госпође Лепехвехзел, и који се сместа ставио на услуге Катарини Ивановној, трчао целог јучешњег дана и све јутро, да врат сломије и већ исплазивши језик од силна умора, и то канда навлаш хотећи, да се ова последња околност опази. Зарад сваке маленкости сваки час трчкара лично Катарини Ивановној, чак је тражи и у гостинском двору, звао је непрестано „пани заставниковица“, и досадио јој напослетку, као мува, ма да је испрва још и говорила, како би без овог „услужног и великодушног“ човека сасвим пропала. Катарина Ивановна имађаше и ту особину, да првога, кога сретне, што пре украси најлепшим и најјаснијим бојама, да га хвали тако, како ће другоме чак и на савести бити, да у његову похвалу измисли разне пригоде које никако нису ни постојале, и сасвим искрено и простодушном да и њу саму о томе увери, а после намах, одједном, да се разочара, да обори, да нагрди и да смрви човека, кога је, тек пре који час, буквално обожавала. По природи насмешљива, весела и помирљива али од непрекидних неуспеха и несреће она је толико жучно, једовито желела и тражила да сви живе у миру и радости, и да не смеју живети друкчије, да и најмањи дисонанс у животу, најмањи неуспех сместа су је доводили мал' не до безумља, те за час, после најведријих нада и фантазије, стане да куне судбину, да кида и баца све што јој падне у руке, и да лупа главом о зид. И Амалија Ивановна однекуд одједном доби необичну важност и поштовање Катарине Ивановне, осим само с тога, можда, што се започе посао око овог помена, и што се Амалија Ивановна одлучила свим срцем да учествује у свима пословима: примила се да намести сто, да донесе рубље, посуђе и остало, и да у својој кујни спреми јестиво. Катарина је Ивановна предала власт у свему, и отишла на гробље. Одиста, све је било спремно славно: сто чак доста чисто постављен, посуђе, виљушке, ножеви, чашице, чаше, шоље, — све, истина, беше од разне руке, разне врсте и величине, разних господара из те куће, али у одређени час беше све на свом месту, и Амалија Ивановна, осећајући да је свој посао извршила одлично, чак и с неким поносом дочека оне с гробља, нагиздана, и чепцу на глави с новим пантљикама за жалост и у црној хаљини. Тај понос, ако и праведан, нешто се не допаде Катарини Ивановној: „одиста, баш као да без те Амалије Ивановне ми не би ни што умели поставити!“ Не допаде јој се ни чепец с новим пантљикама: „да ли се ова глупа Немецка не поноси тиме, к'о да је то све и сва, што је она домаћица, па је из милости пристала да помогне сиромашним укућанима? Из милости! Молим покорно, извол'те само! Код татице Катарине Ивановне, који је био пуковник, и мал'не губернатор, сто је постављан каткад за четрдесет лица, те некакву Амалију Ивановну, боље рећи, Лудвиковну, не би тамо ни у кујну пустили...“ Уосталом, Катарина Ивановна решила се да до неког времена своја осећања не показује, ма да је наумна да Амалију Ивановну данас неизоставно опсади и подсети је на њено право место, иначе ће Бог зна шта о себи уобразити, међутим се према њој понашала само хладно. Још једна непријатност је припомогла да се појача раздраженост Катарине Ивановне: на пратњи готово нико од укућана, зватих на погреб, не беше, осим Пољачића, који стиге да и на гробље оде; а на помен, тј. на закуску, показаше се само најнезнатији између њих, и сиромашни, многи чак никакве угледности, онако, олош некакав. Који пак између њих беху постарији и солиднији, они сви су, као да су се договорили, изостали. Петар Петровић Лужин, на пример, може се рећи, најсолиднији од свих укућана, не дође, а међутим, још јуче увече, Катарина је Ивановна већ стигла да каже свима на свету, тј. Амалији Ивановној, Пољечки, Соњи

и маломе Пољаку, да је то најплеменитији и највеликодушнији човек, са огромним везама и имањем, некадашњи друг њеног првог мужа, примљен у кући њена оца, и који је обећао све начине употребити само да јој знатну пензију изради. Да напоменемо овде, да ако се Катарина Ивановна и хвалила чијим познанством и стањем, то је било без икаква интереса, без икаква лична рачуна, потпуно некористољубиво, него тако рећи са пуним срцем, једино само са задовољством да похвали и да повећа цену ономе кога хвали. После Лужина, а веровати је с тога, што „узима пример од њега“ изостаде и „тај гнусни неваљалац Лебезјатников. Зар и тај нешто о себи замишља? Њега смо просто из милости позвали, што је у једној соби с Петром Петровићем, и што је његов познаник, па је било изгодно не позвати га“. Не дође ни она од спдне тешка госпођа са својом „прецветалом девом“, ћерком, које пак, ма да су тек недељу, две, становале у собама Амалије Ивановне, ипак се већ неколико пута жалише на вику и ларму у соби Мармеладових, особито кад се покојник пијан кући враћао, и то жалиле се преко Амалије Ивановне, и када је она, врећајући се с Катарином Ивановном узајамно, и претећи јој протеривањем целе породице, из гласа викала, како они узнемиравају и „племените укућане, за чију ногу не вреде“. Катарина Ивановна пак сад је нарочито наумила да позове ту госпођу и њену кћер, за чију „ногу она као да не вреди“, тим пре је позвала, што досад, при случајном сусрету, она би уображено окренула главу, — па сад нека би и она знала, да овде „племенитије мисле и осећају, па позивају не помињући зла“, и да би видели и оне да ни Катарина Ивановна није навикнута овако да живи. Намишљала је да им свакако за столом то каже и објасни, а исто тако и о губернаторству покојног татице, а уједно с тим, узгред речено, како није било места окретати се у страну при сусрету, и да је то било необично глупо. Није дошао ни дебели потпуковник (у ствари штабни капетан у оставци), али се нађе да је он још од јуче изјутра „без остале две ноге“. Речју дођоше само: мали Пољак, после један ружан и нагрдан канцелариста без гласа и јава, у масном прљавом фраку, с бубуљицама на лицу и с несносним задахом; после још и један глух и готово сасвим слеп старчић, који је некада био у некаквој поштанској служби, и кога је неко, од незапамћених времена, и незнано зашто, издржавао код Амалије Ивановне. Јавио се и један пијани поручник у оставци, у ствари провијантни чиновник, с најнеучивијим и јасним смехом, и „представите себи“, без жилета! Некакав седе пак за сто одмах, чим дође, и не поздравивши Катарину Ивановну, и, на послетку, једна личност, немајући одела, дошла беше у халату,* а то је већ било толико непристојно, да су заузимањем Амалије Ивановне и Пољачићи успели били да га уклоне. Пољачић је, у осталом, довео са собом још некакву двојицу пољачића који нису никад ни становали код Амалије Ивановне, и које нико досад није ни видео у овим становима. Све то је необично пријатно узнемирило и раздражило Катарину Ивановну. „Па онда за кога се све то спремало? Чак не посадише за сто децу, да не би упрљали место, и пошто је сто и онако запремао сву собу, него су им поставили на сандуку, позади у куту, и оба мања метнуше на клупицу, а Пољечка, као већа, морала је да на њих пази, да их храни, и да им „као племенитој деци“ обрисује нос. Речју, Катарина Ивановна хтела, не хтела, морала је сваког да дочека са удвојеном важношћу, чак и охолу. Нарочито строго гледаше на неке, и с висине позове их да седну за сто. Држећи од некуда, да је Амалија Ивановна одговна за све оне, који се нису одазвали, она се одмах према њој стаде понашати одвећ немарљиво, што је ова одмах опазила, и беше тиме сувише увређена. Такав почетак не слуги на добар свршетак. Напослетку седоше. Раскољников уђе готово у исти час, кад су се и они с гробља вратили. Катарина Ивановна му се обрадује и сувише, прво с тога, што он беше једини „образован гост“, и „као што је познато, човек, који се за две године спремао заузети на овдашњем универзитету професорску катедру,“ а друго, с тога, што је одмах и поштовно оправдавао пред њом свој изостанак са сахране, ма да је свакако желео да присуствује. Она га одмах салети, даде му место поред себе с леве стране, (а с десне беше Амалија Ивановна). Поред непрестане журбе и ста-

*) Руско нар. тесто.

*) Кућевна пространа хаљина.

рања да се јестиво по реду износи и свима додаје, поред мучнога кашљања које је сваки час прекидао и гушио, и канда се нарочито укорењено ова два потоња дана, она се непрестано обраћаше Раскољникову, и полушпатовом хиташе да пред њим излије сва своја нагомилана осећања и све своје правично негодовање због злосрећног помена, при чему се негодовање замењиваше, често, највеселијим, најслободнијим подсмехом насупрам сакупљених гостију, а навластито насупрам саме газдарице.

— За све је крива ова кукавица. Ви се домишљате о коме говорим: о њој, о њој! — махну главом на газдарицу. — Погледајте је само: избечила очи, слуги да о њој говоримо, али не може да зна шта, па избуљила очи. Их, као сова! ха-ха-ха!... Кха-кха-кха! И шта она хоће с тим својим чепцем? Кха-кха-кха! Јесте ли ви приметили, како би она све хтела да она заштићује, и да ми чини част што је овде. Замолила сам је, као честиту, да позове људе повике, а нарочито познанике покојникове, па видите кога ми је довела: некакве дедаке! Бркљацице! Погледајте тога брљавка; то је нека брља на две ноге! А ови Пољачићи вајни... ха-ха-ха! Кха-кха-кха! Нико, ал нико их овде није виђао, нити сам их ја икада видела; па, молим вас, зашто су они дошли? Да су ту на броју. — Пане, хеј! завиче одједном једноме од њих, — јесте ли узимали блине? Узмите још! Пива пијте, пива! Хоћете ли вотке? Пазите: скаче, клања се, пазите, пазите: мора да су веома гладни, јадници! Ништа, ништа, нека их нека једу мало. Бар, не праве ларму, само,.. само, бојим се, одиста, за сребрне кашичице газдарицине!... Амалија Ивановна! проговори јој, готово на глас, — ако случајно ваше кашичице буду покрадене, ја нећу бити одговорна за њих, то вам за времена кажем, да знате! — Ха-ха-ха! насмеја се она опет погледавши Раскољникова, опет показујући главом на газдарицу и радујући се своме излазу. — Не зна, опет не зна шта је! Зинула, пазите, сова, права сова, буљина у новим пантљикама, ха-ха-ха! (Наставиће се).

ЧУДНОВАТИ ДОЖИВЉАЈ

СКИЦА

Марка Твена

(НАСТАВАК)

»Је ли то све, што тамо радиш?»

»Да«, рече он просто и наивно, као и пређе.

»Је ли баш збиља тако?»

»Сасвим баш збиља«.

После мале паузе упитах опет:

»Виклове зашто пишеш тако често?»

»Ја? Ја не пишем често, господине команданте.«

»Не пишеш?»

»Не, господине команданте. Наравно, ако мислите на шкрабања, то чиним по каткад из задовољства.«

»Шта радиш са тим шкрабањима?»

»Ништа, бацам их одмах.«

»Не шињеш их никоме?»

»Не.«

Ја му на један пут показах писмо упућено „пуковнику.“ Он се стресе, али ипак брзо се прибра и по образима се осулако руменило.

»За што си ово шкрабање послао?»

»Ја—ја сам мислио да тиме не чиним ништа рђаво.«

»Ништа рђаво? Ти издајеш тврђаву и ову позицију и мислиш да тиме ништа рђаво не чиниш!»

Он ћутећи обори главу.

»Ходи, говори отворено, без лагања. За кога је било одређено ово писмо?»

Он се прво збуни, али се за тим брзо прибра и рече озбиљно: »Казаћу вам истину, господине команданте, праву истину. Писмо није било ни за кога одређено. Писао сам га само ради своје забаве. Сада увиђам погрешку и глупост таквог поступка, али, тако ми части, господине команданте, то је једино у овоме послу за осуду.«

»Мило ми је што то чујем. Опасно је така писма писати. Јамачно то је једино, које си написао?»

»Јесте, то је једино.«

Његова је дрскост запрепашћавала. Он изговараше ову лаж с највећом мирноћом и поузданошћу. Ја ћутах неколико тренутака, да утишам свој све већи гнев, за тим рекох: »Виклове, прибери своје памћење и пази да ми помогнеш дознати две три ствари, за које ћу те сада питати.

»Трудићу се што најбоље могу.«

»Онда — пре свега, — пре свега, — ко је тај „мајстор.“

Он ме за тренутак изненађено погледа, али то је било све. За тим озбиљно и мирно рече: »То ја не знам, господине команданте.«

»Ти не знаш.«

»Не, то не знам.«

Он покуша да издржи мој поглед, али ипак не могаше. Обори главу и ћуташе. Тако стајаше, немирно играјући се руком са једним дугметом на својој хаљини, будући сажалење и поред нискости његовог дела. Ја прекидох ћутање питањем: »Ко је „Света Алијанција“.

Он уздрхта и учини покрет рукама као очајник, који моли за милост. Ипак не пусти плача од себе, с погледом упртим у под стајаше преда мном, и кад га погледах очекујући одговор, спазих како му тецијаху крупне сузе низ образе, али не проговори. После неколико тренутака рекох: »Ти мораш одговорати, младићу, мораш признати истину. Ко је „Света Алијанција“?

Он ћуташе. На један пут викнух мало јаче на њ: »Одговарај на моје питање!»

Он се мучио да проговори, за тим молећи погледа на мене и с муком промуда: »Имајте сажалења према мени, господине команданте. Ја не могу одговорати, јер то не знам.«

»Шта?»

»Одиста! Ја говорим истину. До сада нисам ништа о каквој „Светој Алијанцији“ чуо. Заклињем се, господине команданте, да је тако.«

»Свемогући Боже! — погледај на ово друго писмо, и ту ћеш видети речи „Света Алијанција.“ — Шта велиш сада?»

Он ме посматраше погледом гоњене невиности, и рече за тим слабим гласом: »То је нека рђава шала, господине команданте. Ко би само то могао терати са мном, са мном, који ником нисам зла учинио? Неко је подражавао мој рукопис; ја то нисам знао; ја то до сада нисам очима видео.«

»О ти, проклети лажљивче! Гледај! — Шта велиш сада на ово?» и тада му показах писмо написано „симпатичним мастилом“. Његово лице изгуби израз, побледи као у мртваца. Он се зануха мало, и пружи руку зиду, да се наслони. После неколико тренутака упита слабим, једва чујним гласом: »Јесте ли га читали?»

Израз мога лица мора да је истину показао пре но што моје усне изговорише лажно „да“, јер опазих, како дечкове очи на једаи пут смелије засветлеше. Очекивах да што год рекне, али по што он ћуташе, ја продужих: »Ну, шта имаш да речеш за ово писмо?»

Он одговори сасвим поуздано: »Ништа до само да је оно сасвим наивно и невино, и да никога не вређа.«

Био сам сада у некој забуни, пошто не могах противречити његовом исказу. Нисам управо знао како ћу се извући. Ипак паде ми нешто на памет: »Ти дакле зацело баш ништа не знаш о „мајстору“ и „Светој Алијанцији“ рекох ја, „и ти ниси писао писмо, које је, као што велиш, подражавано.«

»Тако је, господине команданте.«

Ја лагано извукох завезану узицу и држах је без речи у руци. Он је равнодушно посматраше, за тим ме упитно погледа. Моје стрпљење беше исцрпљено. Ипак савладах гнев и рекох обичном мирноћом: »Виклове, видиш ли ово?»

»Видим.«

»Шта је то?»

»Изгледа да је комад узице.«

»Изгледа? То јесте комад узице. Познајеш ли га?»

»Не,« одговори он тако мирно, како се само може изговорити та реч.

Његова ме је хладнокрвност поражавала. Ја ћутах неколико тренутака, да бих ономе, што сам хтео рећи, дао више силине. За тим се подигох, метнух своје руке на његово раме, и рекох обично: »Нећеш добро проћи, мој младићу, одиста не.

Знак „мајсторов“ јесте завезана узица, која је нађена у једном топу на овој страни до реке.“

„У топу нађена! Ах, не, не, не! Немојте рећи у топу, већ у једној пукотини у зиду. Њу су тамо морали наћи.“ И клекну, склопи руке и подиже лице, које беше тако бледо и уплашено, да се човеку срце стезаше.

„Не, узица је била у топу.“

„Ах то је неко злонамерно учинио. Боже мој, ја сам изгубљен!“

За тим скочи, и избегавајући руке, које беху спремне да га ухвате, хтеде утећи. Али утећи је наравно било немогућно. За тим опет паде на колена, викаше гласно и обгрли своје ноге. Тако се држаше мене, молећи и цвилећи: „Ах, смилујте се на мене. Немојте ме издати; они би ме убили. Заштитите ме, спасите ме, ја ћу све признати!“

Требало је времена, да се дечко умири, да се одагна његов страх и да се прибере. Тада га отпочех испитивати, и он одговараше понизно, оборених очију, бришући с времена на време сузе, које му стално тецијаху из очију.

„Ти се дакле држиш с устаницима?“

„Да.“

„И шпијун си?“

„Да.“

„Примио си равнелике налоге од њих?“

„Да.“

„Добровољно?“

„Можда и радо?“

„Да.“

„Да, господине команданте, нећу да то поричем. Југ је мој завичај, срце моје припада Југу и његовој ствари.“

„Према томе прича о патњама твоје породице измишљена је ради тога циља?“

„Ви — ви сте ми рекли, да то треба да причам.“

„И ти си хтео да превариш и уништиш оне, који су се на тебе смилували и примили те. Разумеш ли колико је то ниско и подло, ти јадно, заведено створење!“

Он одговори само уздисајем.

„Али оставимо то!“ На ствар! Ко је „пуковник“ и где је он?“

Он отпоче гласно нарицати и мољаше, да га поштедим с овим питањем. Рече, да би га убили, кад би то издао. Ја му поспрех да ће бити затворен у мрачни подрум, ако не призна, и обећах му, да ћу га заштићавати, ако све призна. Поред свег наговарања ипак не хтеде говорити с таким упорношћу, коју не могадох саломити. Ја изађох са њим. Али само један једини поглед, који баца на мрачни подрум, беше довољан, да понусти у тврдоглавству. Он отпоче гласно јецати и рече, да ће све признати.

Тако се вратисмо натраг, он именована и описа тачно „пуковника.“ Рече да се може наћи у најотменијем хотелу у вароши у грађанском оделу. Морао сам опет строго претити, док сам дознао име „мајстора.“ Овај, рече, може се наћи у Њу-Јурку, Бондетрит 15 под именом R. F. Gaylord. Дешном известих о њему полицију њујоршку и захтевах да овога Гејлорда ухапсе и чувају док га ја не затражим.

„Сад, као да има више завереника, који су ван тврђаве, нарочито у Њу-Лондону. Именуј их и опиши их.“

Он именована и описа тројицу људи и две жене, који станаху у најотменијим хотелима. Ја одмах наредих, да ове и „пуковника“ ухапсе, и у тврђаву доведу.

„Е сад да ми кажеш ону тројицу завереника, који се овде у тврђави налазе.“

Он хтеде, тако ми се чињаше, да питање избегне лажним исказима, али ја му показах мистериозне карте, које сам код двојице нашао, и то је утицало. Приметих му, да смо двојицу већ ухапсили и да он мора сад трећег да покаже. Он се при томе јако уплаши и цвилеће: „Ах, оставите ме, он би ме одмах убио.“

Напоменућу да је то будалаштина. Биће некога, који ће га чувати; сем тога војници ће изаћи без оружја. Наредих да изађу у фронт најмлађи рекрути, и за тим пођох дуж фронта, са радним, узбуђеним дераном, при чему се трудих, да се што је могућно боље равнодушним покажем. Најзад он ослови једног од војника, и тек што је се од њега удалио неколико корака, а овај је био одведен и ухапшен,

Чим смо се вратили, наредио сам да ми се доведу ова тројица. Пустих првога напред и рекох: „Ну, Виклове, промисли добро, не смеш ни за длачицу одступити од истине. Ко је овај човек, и шта знаш о њему?“

Дечко, који се консеквентно повучено држао, погледа војника у лице, и рече без устезања и муцања: „Његово је право име Ђорђе Бривост. Он је из Њу-Орлеана, био је други корманош на лађи „Капитол“ две године. Врло је опасан човек, и био је два пут због убиства у затвору: први пут због убиства неког мрнарца Хајда, кога је убио моћком од једрила, а други пут, што је убио једног мрнарског приправника, који му је одрекао послушност за неки посао, који и није долазио у његову дужност. Он је шпијун, и пуковник послао га је амо, да припомогне нашој ствари по својим способностима. Он је био трећи корманош на „Св. Николи“, кад овај пропаде у близини Мемфиса под 58 степеном, и у мало што га нису линчовали, јер пљачкаше мртве и рањене, кад су их спуштали у велике чамце.“

И тако даље и даље описиваше Виклов тачно овога војника. Кад доврши, ја рекох рекруту: „Шта имате ви на ово да одговорите?“ (Наставиће се).

Т Р А Ж И С Е

Милош син Милутина Јанковића из Рабровца, шегрт Драгутина Јанковића абације из Паланке побегло је незнано где од свога мајстора. Милошу је 12—13 год. омален, плав, по лицу рошав од богиња. Од одела имао је тада на себи кошуљу и гаће од сељачког платна, на леђима докицу и на ногама опанке. Начелник среза јасеничког окр. смедеревског, актом Бр. 16613 моли све полиц. власти да у кругу своје потраже и нађеног њему спроведу.

КЊИЖЕВНОСТ

Алкохолизам и злочин. Написао D-г М. Миљковић Београд. Државна Штампарија. Цена 0.60 дин.

О овој корисној књизи ми неможемо шта више казати но што је изнело „Народно Здравље“ у свом 7 броју од ове године на стр. 168 под насловом „Читајте.“ Ево ми износимо оцену тога стручног часописа које гласи:

„Књига није велика али веома значајна. Писац је изнео врло леним језиком у свом напису, страховите последице пића нарочито са обзиром на злочинства. Ми смо у нашем листу врло често указивали на големе опасности које прете нашем народу од претераног пића ракије. Многи се теше с тиме, што мисле да у нашем народу није алкохолизам тако распрострањен као у осталом свету, али не заборављају да и ако ни смо још доспели до тог степена, оно смо на најбољем путу да се и том циљу приближимо. Из статистичких података, који су писцу били на расположењу, види се да се и пиво, које је мање више луксузно пиће у Србији, из године у годину све више троши. Писац је врло добро изнео свуколику тежину овог питања, које задаје бриге целој Европи, а на које се у нас још и не помишља да се сузбија. Желети је да ова књига што више уђе у народ, те да ма колико постигне овај племенити циљ, коме је намењена.“

Ова се књига може добити у књижари В. Валожина по горе означеној цени. Пријатељи нашег народа, којима је Бог дао да су имућни требали би ову књигу да одкупе и народу да је раздаду. Тиме би своје роду учинили највећу задужбину.

ИЗЈАВЕ, ПОРУКЕ И ОДГОВОРИ УРЕДНИШТВА

Молимо ср. начелнике да нам у што краћем року измире оводишњу претплату, јер лист има сад великих издатака за штампу и друге трошкове.

Г. Милији Ј. Ерићу Кладово. Радо би се одавали вашем захтеву, али тога рукописа о коме ви у вашем писму говорите немамо. Пошљи те га накнадно.